

**МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин**



**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**  
**ВПП 2. «ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОЕКТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»**

Освітньо-професійна програма «**Міжнародна економіка**»  
спеціальність **051 «Економіка»** ОС «**Магістр**»  
факультет **економіко-правовий**

**2020 – 2021 рік**

Робоча програма з дисципліни «Європейський проектний менеджмент» для студентів ОПП «Міжнародна економіка» спеціальності 051 «Економіка», ОС «Магістр»

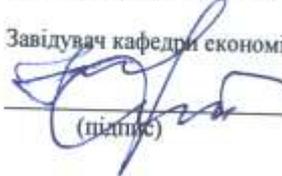
Розробники:

к.е.н., доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Ніколенко Т.І.

Робоча програма затверджена на засіданні  
кафедри економіки та міжнародних економічних відносин

Протокол від «27» серпня 2020 року, № 1

Завідувач кафедри економіки та міжнародних економічних відносин

  
(підпис) (Ю.І. Чентуков)

© Ніколенко Т.І., 2020 рік

© МДУ, 2020 рік

## 1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»	вибіркова дисципліна	
Модулів – 2	ОПП «Міжнародна економіка»  Спеціальність: 051 «Економіка»	<b>Рік підготовки:</b>	
Змістових модулів – 2		2-й	2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання		<b>Семестр</b>	
Загальна кількість годин – 90		3-й	3-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 6 самостійної роботи студента – 12	Освітній ступінь: «Магістр»	<b>Лекції</b>	
		16 год.	6 год.
		<b>Практичні, семінарські</b>	
		14 год.	6 год.
		<b>Самостійна робота</b>	
		59 год.	77 год.
<b>Індивідуальні завдання:</b>			
1 год.	1 год.	<b>Вид контролю: залік</b>	

Примітка:

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання - 33,3 % / 66,7 %

для заочної форми навчання – 13,3 % / 86,7 %

## 2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Посилення міжнародної економічної конкуренції, глобальний розподіл виробництва, вплив світової фінансової кризи та стрімкий розвиток нових технологій вимагають від бізнесу швидкої адаптації до змін на світовому ринку, підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності підприємств за рахунок ефективного використання інновацій та проектів.

**Метою навчальної дисципліни «Європейський проектний менеджмент»** є формування у майбутніх фахівців належних практичних умінь і навичок застосування універсального інструментарію розробки та реалізації універсальних проектів.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Європейський проектний менеджмент» є забезпечення науково-методичного підґрунтя опанування студентами основних інструментів європейського проектного менеджменту.

**Місце навчальної дисципліни в освітній програмі.** Навчальна дисципліна «Європейський проектний менеджмент» спрямована на опанування наступних компетентностей:

- здатність збирати, обробляти, продукувати професійно-важливу інформацію з метою використання в рамках професійної та дослідницької діяльності;
- здатність розробляти стратегії розвитку підприємства та стратегії міжнародної економічної діяльності підприємства;
- здатність генерувати інноваційні стратегічні рішення та продукувати організаційні інновації;
- здатність збирати, аналізувати та обробляти статистичні данні, науково-аналітичні матеріали, які необхідні для розв’язання комплексних економічних завдань

Навчальна дисципліна «Європейський проектний менеджмент» використовується для формування наступних програмних результатів, передбачених освітньо-професійними програмами підготовки магістрів за спеціальністю 051 «Економіка» (ОПП «Міжнародна економіка») у Маріупольському державному університеті: здатність застосовувати інноваційні підходи та принципи у професійній діяльності та наукових дослідженнях, вміння використовувати сучасні методики комплексного аналізу економічної діяльності та аналізу основних економічних показників ефективності діяльності підприємства; здатність розробляти пропозиції щодо запровадження результатів досліджень в оперативну діяльність підприємства.

**Передумови для вивчення дисципліни.** Дисципліна «Європейський проектний менеджмент» вивчається після вивчення дисциплін «Інноваційний розвиток підприємства», «Стратегічний розвиток підприємства», «Управління потенціалом підприємства», «Конкурентоспроможність організацій», «Міжнародний менеджмент».

**Результати навчання.** У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

**знати:** категорії європейського проектного менеджменту; зміст процесів та технологію управління проектами; основні інститути – донори ЄС, особливості і механізм проектного менеджменту ЄБРР, європейські інвестиційні проекти, які реалізуються в Україні;

**вміти:** визначати вплив внутрішнього і зовнішнього середовища на проект; формувати основні складові професійні компетенції менеджерів проектів; використовувати стратегії формування команди проекту; компетентно і ефективно управляти проектами і програмами в організаціях.

### **3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

#### **ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1**

##### **Тема 1. Управління проектами в системі європейського менеджменту**

Характеристика управління проектами: специфічність мети, визначена тривалість, неповторність, комплексність, централізм у керуванні, гнучкість, здатність до змін. Функції та процеси європейського проектного менеджменту. Піраміда європейського проектного менеджменту: механізми, інструменти, методи, засоби, функції. Модель управління проектами як поєднання основних функцій проектного менеджменту та інструментів їх реалізації.

Основні риси проекту. Види проектів, їх характеристика. Учасники проекту. Фази життєвого циклу проекту.

##### **Тема 2. Ефективність проекту**

Розробка концепції проекту: формування інвестиційної ідеї, аналіз інвестиційних можливостей. Структура проектного аналізу: технічний аналіз, комерційний аналіз, екологічний аналіз, організаційний аналіз, соціальний аналіз. Суть проектного аналізу. Види проектного аналізу. Концепція вартості грошей в часі. Показники ефективності проекту. Метод дисконтованого періоду окупності. Метод чистого сучасного значення. Внутрішня норма прибутковості. Комерційний аналіз проекту. Аналіз бюджетної ефективності проекту. Аналіз альтернативних проектів.

##### **Тема 3. Розробка проекту**

Рівні управління проектами: концептуальний, стратегічний, тактичний. Розробка проектно-кошторисної документації. Тендери на розробку проектної документації. Управління розробкою проектно-кошторисної документації. Способи і джерела фінансування проекту. Розробка бюджету проекту. Матеріально-технічна підготовка проекту.

#### **ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2**

##### **Тема 4. Планування проекту**

Мета і функції проектного планування. Характеристика робіт з планування проекту. Вимоги до послідовності виконання робіт з планування проекту. Організація планування. Методологічні підходи під час планування проектів: традиційний підхід, схематичний, багатостадійне та багаторівневе планування.

Планування послідовності робіт. Методи календарного планування. Сітьові графіки: основна мета та завдання розробки, основні принципи побудови та відмінності стрілочних

графіків (АДМ) та графіків передування (РДМ). Види логічних зв'язків у сітьових графіках. Побудова умовних діаграм. Система PERT.

Методологія обчислення параметрів сітьового графіка: ранніх пізніх строків початку і закінчення, визначення критичного шляху, критичних та некритичних робіт, запасу часу по некритичних роботах.

Оцінювання тривалості робіт (проекту). Моделювання тривалості робіт. Сутність, завдання та види календарних планів, методологія календарного планування проектів.

Характеристика ресурсів проекту. Особливості планування людських ресурсів. Ресурсні гістограми: сутність, алгоритм побудови, згладжування ресурсних гістограм за умов нестачі ресурсів.

### **Тема 5. Управління ризиками**

Сутність та види проектних ризиків. Причини виникнення та наслідки проектних ризиків. Фактори, що визначають рівень ризикованості проекту.

Якісний та кількісний аналіз ризиків проектів. Ранжування ризиків.

Можливі стратегії поведінки компанії щодо ризиків: стратегія усунення ризиків, стратегія розподілу ризиків, стратегія зменшення ризиків, стратегія сприйняття ризиків. Дії компанії у межах кожної стратегії. Формування програм реагування на ризик.

### **Тема 6. Реалізація проектів**

Основні елементи контрольного циклу. Інструментарій контролювання проектів.

Контролювання виконання календарних планів та бюджетів підрозділів. Звітність у системі контролю: завдання, принципи побудови, форма подання.

Вимірювання та аналіз показників виконання проекту. Інформація, необхідна для звіту про виконання проекту. Оцінювання ходу виконання проекту на основі методу скоригованого бюджету. Обчислення скоригованого бюджету, коефіцієнтів по затратах та часу. Обчислення прогнозного часу та витрат по проекту.

Види проектних змін та їх вплив на проект та проектну команду. Процедура внесення змін до проекту. Оцінювання результатів внесення змін. Види проектних змін та їх вплив на проект та проектну команду. Процедура внесення змін до проекту. Оцінювання результатів внесення змін.

Основні роботи на етапі завершення проекту. Передача продукту проекту замовнику/споживачу. Зміст та призначення заключного внутрішнього звіту. Розпуск проектної команди.

### **Тема 7. Управління якістю проекту**

Якість проектного менеджменту як відповідність проектним цілям та вимогам споживачів.

Сутність управління якістю проекту. Організаційне забезпечення управління якістю проекту.

Політика у сфері якості. Описання змісту проекту. Описання продукту. Норми та правила забезпечення якості. Планування якості проекту. Аудит якості проекту, його види. Контроль показників якості. Проектування експериментів. Витрати на забезпечення якості. Програма забезпечення якості проекту. Заходи щодо поліпшення якості.

Контролювання якості проекту: план тестування і приймання компонентів проекту; інспекція етапів проекту; контрольні графіки; контрольні списки; діаграми Парето; статистичне моделювання; аналіз тенденцій. Класифікація витрат на забезпечення якості проекту.

### **Тема 8. Світові та вітчизняні тенденції розвитку управління проектами**

Дослідження європейських та вітчизняних тенденцій використання управління проектами як одного з важливіших механізмів ринкової економіки. Особливості розвитку управління проектами в європейських країнах. Визначення перспектив розвитку управління проектами в Україні.

## 4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	п	інд	с.р.		л	п	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
<b>Модуль 1</b>										
<b>Змістовий модуль 1.</b>										
Тема 1. Управління проектами в системі європейського менеджменту	11	2	2		7	11	1	1		9
Тема 2. Ефективність проекту.	10	2	1		7	11	1	1		9
Тема 3. Розробка проекту	10	2	1		7	10	0,5	0,5		9
Тема 4. Планування проекту	11	2	2		7	10	0,5	0,5		9
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	<i>42</i>	<i>8</i>	<i>6</i>		<i>28</i>	<i>42</i>	<i>3</i>	<i>3</i>		<i>36</i>
<b>Змістовий модуль 2.</b>										
Тема 5. Управління ризиками	11	2	2		7	12	1	1		10
Тема 6. Реалізація проектів	12	2	2		8	11	0,5	0,5		10
Тема 7. Управління якістю проекту	12	2	2		8	11	0,5	0,5		10
Тема 8. Світові та вітчизняні тенденції розвитку управління проектами	12	2	2		8	13	1	1		11
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	<i>47</i>	<i>8</i>	<i>8</i>		<i>31</i>	<i>47</i>	<i>3</i>	<i>3</i>		<i>41</i>
<b><i>Усього годин за модуль 1:</i></b>	<b>89</b>	<b>16</b>	<b>14</b>		<b>59</b>	<b>89</b>	<b>6</b>	<b>6</b>		<b>77</b>
<b>Модуль 2</b>										
ІНДЗ	1			1		1			1	
<b><i>Усього годин за модуль 2:</i></b>	<b>1</b>			<b>1</b>		<b>1</b>			<b>1</b>	
<b>Усього годин</b>	<b>90</b>	<b>16</b>	<b>14</b>	<b>1</b>	<b>59</b>	<b>90</b>	<b>6</b>	<b>6</b>	<b>1</b>	<b>77</b>

**5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Управління проектами в системі європейського менеджменту	2
2	Ефективність проекту	1
3	Розробка проекту	1
4	Планування проекту	2
5	Управління ризиками	2
6	Реалізація проектів	2
7	Управління якістю проекту	2
8	Світові та вітчизняні тенденції розвитку управління проектами	2
	<b>Разом:</b>	<b>14</b>

**6. САМОСТІЙНА РОБОТА**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Управління проектами в системі європейського менеджменту	7
2	Ефективність проекту	7
3	Розробка проекту	7
4	Планування проекту	7
5	Управління ризиками	7
6	Реалізація проектів	8
7	Управління якістю проекту	8
8	Світові та вітчизняні тенденції розвитку управління проектами	8
	<b>Разом:</b>	<b>59</b>

## 7. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

*Теми індивідуальних науково-дослідних завдань:*

1. Інтегрований підхід до управління проектом.
2. Моделі життєвого циклу високотехнологічних проектів.
3. Управління мультипроектами.
4. Проекти економічного та соціального розвитку України, які підтримуються міжнародними фінансовими організаціями.
5. Роль професійних організацій фахівців у розвитку управління проектами.
6. Особливості управління міжнародними проектами.
7. Вплив інфляції на ефективність проекту.
8. Оцінка ефективності проектів за специфічних умов їх реалізації.
9. Прогнозування ефективності проекту.
10. Аналіз альтернативних проектів.
11. Дивізійні організаційні структури управління проектами.
12. Сучасні методи й засоби організаційного моделювання проектів.
13. Посередники й команди як механізми горизонтальної інтеграції функціональних організаційних структур.
14. Матриця відповідальності як інструмент управління проектом.
15. Зарубіжний досвід структуризації проектів.
16. Оптимізація проекту.
17. Удосконалення методів календарного планування.
18. Види обмежень на кількість ресурсів проекту.
19. Тендери на розробку проектно-кошторисної документації.
20. Розробка проектно-кошторисної документації.
21. Управління розробкою проектно-кошторисної документації.
22. Організація проектного фінансування.
23. Розробка бюджету проекту.
24. Матеріально-технічна підготовка проекту.
25. Цілі, призначення і завдання контролю за ходом реалізації проекту.
26. Методи контролю виконання проекту.
27. Управління змінами в ході реалізації проекту.
28. Регулювання процесу реалізації проекту.
29. Методи аналізу ризику і невизначеності.
30. Методи зниження ризику невизначеності проекту.

31. Управління ризиком на основних фазах проекту.
32. Концепція управління якістю проекту.
33. Норми і стандарти якості проекту.
34. Аудит та постаудит проекту.
35. Значення організаційної культури для управління проектами.
36. Концепція командного планування проекту.
37. Роль людського чинника і методів практичної психології в проект-менеджменті.
38. Методи створення проектної команди і завдання проект-менеджера.
39. Роль керівників в проектах розвитку.
40. Психологічні аспекти проект-менеджменту.

## 8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Навчальні лекції, використання банку візуального супроводження навчального процесу, семінарські заняття, проведення дискусій, робота зі звітами міжнародних організацій, написання реферативних досліджень, виконання науково-дослідних індивідуальних завдань.

## 9. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання рівня опанування студентом матеріалу навчальної дисципліни проводиться шляхом поточного та підсумкового контролю.

*Поточний контроль* здійснюється у процесі вивчення дисципліни з метою виявлення ступеню розуміння студентом засвоєного навчального матеріалу та вміння застосовувати його у практичній діяльності. Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять (35 балів), написання модульної контрольної роботи (15 балів), а також за результатами виконання індивідуального науково-дослідного завдання (20 балів).

Загальні критерії оцінювання результатів поточного контролю

<i>Кількість балів</i>	<i>Критерії оцінювання</i>
65-70	Глибокі та міцні знання навчального матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; знання основної та додаткової літератури; виявлення креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь; відповіді на запитання чіткі, лаконічні, логічні і послідовні.
60-64	Повні та глибокі знання із дисципліни; успішне виконання практичних завдань; засвоєння основної та додаткової літератури; здатність до самостійного поповнення та оновлення знань; відповіді на запитання містять незначні неточності.
50-59	Міцні знання матеріалу, що вивчається, та його практичного застосування; вміння давати аргументовані відповіді на запитання; вміння вирішувати практичні задачі; невміння використовувати теоретичні знання для вирішення складних практичних задач.
40-49	Знання основних фундаментальних положень навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності; поверхове ознайомлення з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача; невміння давати аргументовані відповіді на запитання.
30-39	Знання основних фундаментальних положень матеріалу модуля; вміння вирішувати найпростіші практичні задачі; незнання окремих (непринципових) питань з матеріалу модуля; невміння послідовно і аргументовано висловлювати думку; невміння застосовувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач.
0-29	Незнання основних фундаментальних положень навчального матеріалу модуля; істотні помилки у відповідях на запитання; невміння розв'язувати прості практичні задачі.

*Семестровий контроль* проводиться у формі заліку, який проходить у вигляді співбесіди під час якої студенту задаються три питання із загального переліку питань. Відповіді під час заліку оцінюються за 30-бальною шкалою (від 0 до 30), за правильну і повну відповідь на кожне питання – 10 балів.

## 10. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ

Модульна контрольна робота, оцінка за виконане науково-дослідне індивідуальне завдання, підсумковий тест.

## 11. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Модуль 1 (підсумкова контрольна робота)								Модуль 2				Залік	Загальна сума	
ЗМ1				ЗМ2				ІНДЗ	МКР				30	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	20	15					
5	5	5	5	5	5	5	5							
35														

## Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	<b>A</b>	відмінно	зараховано
82-89	<b>B</b>	добре	
74-81	<b>C</b>		
64-73	<b>D</b>	задовільно	
60-63	<b>E</b>		
35-59	<b>FX</b>	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	<b>F</b>	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

## 12. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Опорні конспекти лекцій, інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни, законодавство України з питань розвитку інноваційної діяльності.

### 13. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

#### Базова

1. Микитюк П. П. Управління проектами: Навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / П. П. Микитюк – Тернопіль, 2014. – 270 с
2. Майорова Т.В. Проектне фінансування: підручник / Т.В. Майорова, О.О.Ляхова; за заг. та наук. ред. проф., д.е.н. Т.В. Майорової. – 2-ге вид., перероб.і доп. – Київ: КНЕУ, 2017. – 434 с.
3. Петренко Н. О. Управління проектами. Навчальний посібник. / Н.О. Петренко, Л.О. Кустрич, М.О. Гоменюк. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 244 с.
4. Управління проектами: процеси планування проектних дій: підручник / [І.В. Чумаченко, В.В. Морозов, Н.В. Доценко, А.М. Чередниченко]. – К.: КРОК, 2014. – 673 с.
5. Управління проектами розвитку : навчально-методичний посібник / [Т.І. Євтухова, Ю.В. Легенько, Р.І. Міщенко та ін.]. – Київ : ДП «Укртехінформ», 2013. – 291 с.
6. Филипенко О. М. Управління проектами : навч. посібник / О. М. Филипенко, Т. С. Колеснік. – Харків : ХДУХТ, 2016. – 161 с.

#### Допоміжна

1. Алейнікова О. В. Управління проектами: вітчизняний і зарубіжний досвід: [монографія] / Під ред.С. Чернова, В. Воронкової, А. Двігун, О. Сосніна, А. Chmieliauskas, E. Vaiginiene, A. Pilkaite, V. Viliunas. – Запоріжжя: РВВ ЗДІА, 2015, – С. 95–116.
2. Алейнікова О. В. Управління інтелектуальними активами у проектному менеджменті /О.В. Алейнікова// Теорія і методика управління освітою. - К.: УМО. - 2015. – № 2(16). – Режим доступу: [http://umo.edu.ua/images/content/nashi\\_vydanya/metod\\_upr\\_osvit/v\\_18/pdf](http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_18/pdf)
3. Гонтарева І. В. Управління проектами: Підручник / І. В. Гонтарева. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2011. – 444с.
4. Крайнік О.М.. Планування проектних дій: навчально-методичний посібник для студентів ЗДІА спеціальності 8.18010013“Управління проектами» денної форми навчання / О.М. Крайнік, Н.І. Тахтаджиева – Запоріжжя, ЗДІА, 2015. – 80 с.
5. Ноздріна Л.В. Управління проектами: Підручник / Л.В. Ноздріна, В.І. Яшук, О. І. Полотай. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 432 с.
6. Управління проектами в бізнес-об'єднаннях малих і середніх підприємств: посібник / Олег Андрієнко – Київ: 2017 – 77 с.
7. Рамкова програма партнерства між урядом України та Організацією об'єднаних націй на 2018-2022 роки. - 84 с.

8. Штангей С. В. Здійсненість проекту, як один з етапів формулювання проектного циклу. Науковий вісник УМО квітень 2016 р./ Режим доступу – <http://umo.edu.ua/materiali-konferencij-nimp/i-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferenc-30>
9. Штангей С. В. Сучасні тенденції розвитку системи управління проектами / С. В. Штангей // Соціально-економічні та гуманітарні аспекти світових інноваційних трансформацій: Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції викладачів і аспірантів (Київ, 30 березня 2016 р.). – К.: ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», 2016. – С. 86-88.

### **Інформаційні ресурси**

1. Електронні вісті [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.elvisti.com>
2. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
3. Офіційний сайт Держкомстату України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Офіційний сайт Міжнародної Асоціації управління проектами IPMA (Швейцарія). – Режим доступу: <http://www.ipma.ch>.
5. Офіційний сайт Північно-Американського інституту управління проектами РМІ (США). – Режим доступу : <http://www.pmi.org>.
6. European Commission [Електронний ресурс] // Horizon 2020. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/>.
7. European Parliament [Електронний ресурс] // Internationalization of higher education. – Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu/portal/en>.
8. Project management institute [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pmi.org/>.